Edgar Allan Poe
Hruba şi pendulul

Impia tortorum longas hic turba furores
Sanguinis innocui, nom satiata, aluit.
Sospite nune patria, fracto nune funeris antro,
Mors ubi dira fuit, vita salusque patent.
(Catren scris pentru porţile pieţei
ce urma să fie amenajată la Paris pe
locul unde a fost clubul iacobinilor)

Eram istovit — acea lungă agonie mă istovise de moarte; şi când, într-un sfârşit, m-au dezlegat şi mi-au îngăduit să mă aşez, am simţit că puterile mă părăsesc. Sentinţa — cumplita sentinţă de moarte — a fost cea din urmă rostire care mi-a ajuns lămurit la ureche. După aceea, glasul inchizitorilor păru că se topeşte în zvonul nedesluşit al unui vis. În sufletul meu el trezi o idee de rotire, pesemne pentru că închipuirea mea îl asemuia cu vuietul unei roţi de moară. Dar n-a ţinut decât un scurt răstimp, apoi n-am mai auzit nimic. Totuşi, câtăva vreme am mai putut vedea, dar cât de groaznic exageram totul! Am mai putut vedea buzele judecătorilor înveşmântaţi în negru. Mi se părea că sunt albe, mai albe decât foaia de hârtie pe care aştern aceste cuvinte, şi subţiri — caraghios de subţiri — subţiate de expresia lor intensă de asprime, de neclintită hotărâre, de dispreţ neîndurat pentru chinurile omeneşti. Vedeam că pe aceste buze iau naştere poruncile care pentru mine erau poruncile sorţii. Le-am văzut rostind schimonosite osânda morţii. Le-am văzut potrivind silabele numelui meu şi m-am cutremurat, fiindcă nu mai urma nici un alt sunet. Am mai văzut, în câteva clipe de groază nebună, unduirea lină, aproape nesimţită, a draperiilor negre ce învăluiau pereţii încăperii. Şi atunci, privirile îmi căzură pe cele şapte sfeşnice înalte de pe masă. La început au luat chipul îndurării înseşi şi păreau îngeri albi şi plăpânzi, care veneau să mă mântuie, dar deodată un leşin de moarte îmi năpădi sufletul şi simţii că mă înfior până în adâncul fiinţei, ca şi cum m-aş fi atins de firele unei baterii galvanice, în vreme ce îngereştile chipuri se preschimbau în stafii fără noimă, cu

frunţile în flăcări, şi văzui că din partea lor nu voi avea ajutor. Mai apoi mi s-a strecurat în închipuire un gând, ca un crâmpei de cântec măiestru: „Ce dulce trebuie să fie odihna în mormânt!". Gândul sosi încet şi tiptil, şi multă vreme trecu până ce l-am cuprins pe de-a-ntregul; dar tocmai când mintea în sfârşit izbutise să-l simtă mai bine, să se împace cu el, chipurile judecătorilor pieriră ca prin farmec din faţa mea, sfeşnicele înalte se cufundară în neant, flăcările se stinseră cu totul; beznele întunericului năvăliră; orice simţire păru înghiţită de prăvălirea aceea bezmetică a sufletului în Hades. Iar lumea fu numai linişte, şi noapte, şi tăcere.

Leşinasem. Totuşi nu vreau să spun că-mi pierdusem cu desăvârşire conştiinţa. Nu încercam să definesc sau măcar să descriu ce-mi mai rămăsese din ea; dar nu era cu totul pierdută. Nu! Nici în somnul cel mai adânc! Nu! Nici în delir! Nu! Nici în leşin! Nu! Nici în moarte! Nici chiar în groapă nu e totul pierdut. Altminteri, n-ar mai fi nemurire pentru om. Trezindu-ne din somnul cel mai adânc, sfâşiem urzeala străvezie a unui anume vis. Şi atât de gingaşă era acea ţesătură, încât, o clipă după aceea, nici nu ne mai amintim ce am visat. Întorcându-ne la viaţă din leşin, trecem peste două praguri: cel dintâi e simţul existenţei noastre mintale sau spirituale; al doilea e simţul existenţei fizice. Dacă, ajunşi la al doilea prag, am putea să retrăim în minte impresiile celui dintâi, se pare că ar fi cu putinţă să găsim acele impresii pline de amintirile vii ale abisului de dincolo. Şi ce oare e acest abis? Cum vom putea măcar deosebi umbrele lui de-ale mormântului? Dar, dacă impresiile culese în stadiul pe care l-am denumit pragul dintâi nu reapar la porunca voinţei noastre, totuşi, după un lung răstimp, nu se ivesc ele oare din nou, aşa încât ne minunăm de unde au putut veni? Cel care n-a căzut în leşin niciodată nu va găsi stranii palate şi chipuri tulburător de cunoscute în strălucirile jarului; nu va zări plutind în văzduhul apropiat arătările triste pe care cei mulţi nu le pot vedea: nu va desluşi mireasma vreunei flori nemaivăzute; şi mintea lui nu se va răsfăţa fermecată de înţelesul unei cadenţe muzicale care niciodată nu i-a mai încântat auzul.

În stăruitoarele şi îngăduitoarele mele străduinţe de a-mi reaminti şi în apriga mea luptă de a mai culege unele semne din acea stare asemenea neantului, în care sufletul mi se

scufundase, au fost şi câteva clipe când am visat că izbândesc. Au fost şi scurte, foarte scurte răstimpuri în care am scos la lumină unele amintiri, despre care judecata mea limpede de mai târziu m-a încredinţat că nu puteau fi în legătură decât cu acele minute de aparentă lipsă de cunoştinţă. Acele umbre ale memoriei îmi şopteau ceva nedesluşit despre nişte măreţe întruchipări care m-au ridicat, purtându-mă pe tăcute în jos, mai jos, tot mai jos, până ce o cumplită ameţeală mă cuprinse numai la gândul acelei pogorâri fără sfârşit. Tot ele îmi spuneau ceva despre o nelămurită spaimă a inimii mele pricinuită de liniştea ei nefirească. Urmează apoi o impresie de nemişcare neaşteptată a tuturor lucrurilor... Ca şi cum cei care mă purtaseră (în ce spectral cortegiu!) ar fi depăşit în pogorârea lor marginile nemărginirii şi s-ar fi oprit, sleiţi ei înşişi de searbădă lor trudă. După aceea, îmi amintesc de ceva trist şi neguros; apoi totul a fost o nebunie, nebunia unei memorii ce răscoleşte lucruri neîngăduite.

Cu totul pe neaşteptate, sufletul meu a avut din nou parte de sunet şi de mişcare; de zvâcnirea năvalnică a inimii şi de tic-tacul ei în auz. Apoi, un repaos, în care totul e alb. Şi iarăşi sunetul, şi pipăitul, şi mişcarea se întorc dimpreună cu un fel de zbârnâit dureros, ce-mi străbate tot trupul. Apoi, conştiinţa, ea singura, dar fără gândire, conştiinţa că sunt în viaţă se ivi pentru un răstimp, care se prelungi multă vreme. Apoi, ca un fulger, gândirea, şi o spaimă cumplită, şi trudnica stăruinţă de a înţelege adevărata mea stare. Apoi, un aprig dor să alunec în nesimţire. Apoi, un iureş al sufletului spre viaţă şi o sforţare izbutită de a mă mişca. Iar acum, întreaga amintire a judecăţii, a judecătorilor, a draperiilor negre, a sentinţei, a slăbiciunii mele, a leşinului. Apoi, uitarea deplină a tot ce a urmat; a tot ce mai târziu, după mari stăruinţe, am ajuns în stare să-mi amintesc nelămurit.

În tot acest răstimp nu deschisesem ochii. Simţeam că zac pe spate, dezlegat. Întinsei mâna şi ea căzu greoi pe ceva umed şi tare. O lăsai acolo câteva clipe, în care timp m-am străduit să ghicesc unde mă aflu şi ce se petrece cu mine. Nu îndrăzneam să-mi folosesc văzul, deşi doream asta din tot sufletul. Mi-era frică de întâia privire pe care aş fi aruncat-o asupra lucrurilor din preajmă. Nu pentru că m-aş fi temut să văd ceva spăimântător, ci pentru că mă îngrozeam că n-ar fi nimic de văzut. Într-un

târziu, cu deznădejdea în suflet, deschisei repede ochii. Cele mai negre gânduri mi se adeveriră atunci. Întunecimile nopţii veşnice mă învăluiau. Mă luptai să-mi trag răsuflarea. Mi se părea că beznele dese mă apasă şi mă înăbuşă. Aerul era nesuferit de greu. Totuşi, stăteam liniştit şi mă străduiam să judec. Mi-am adus aminte de felul cum lucrează Inchiziţia şi am căutat să-mi dau seama din tot ce ştiam de adevărata mea stare. Sentinţa fusese dată; şi mi se părea că de-atunci încoace trecuse un răstimp foarte lung. Nici o clipă totuşi n-am crezut că am murit cu adevărat. O asemenea presupunere, în ciuda tuturor născocirilor citite, nu se împacă defel cu viaţa reală; dar oare unde mă aflam şi în ce stare? Ştiam că, de obicei, osândiţii la moarte sunt arşi pe rug, şi un astfel de lucru se întâmplase chiar în noaptea care a urmat zilei judecăţii mele. Fusesem oare aruncat din nou în temniţă, în aşteptarea jertfei apropiate, care nu trebuia să aibă loc decât peste câteva luni? Văzui îndată că nu poate fi vorba de aşa ceva. Victimele fuseseră cerute fără zăbavă. Mai mult încă, temniţa mea, ca toate chiliile osândiţilor din Toledo, avea o pardoseală de piatră şi nu era cu totul lipsită de lumină.

Deodată un gând îngrozitor făcu să-mi năvălească valuri de sânge în inimă şi, pentru scurtă vreme, căzui din nou în nesimţire. Când mă trezii, sării fără de veste în picioare, cu un tremur nestăpânit în tot trupul. Nebuneşte, mi-am întins braţele în sus şi jur-împrejur, în toate părţile. Nu simţeam nimic. Mă temeam totuşi să fac un pas, ca nu cumva să mă izbesc de zidurile unui mormânt. Sudoarea îmi curgea şiroaie şi mi se aduna în stropi mari şi reci pe frunte. În cele din urmă, chinurile îndoielii ajunseră de neîndurat şi înaintai cu băgare de seamă, întinzând braţele şi holbând ochii, în nădejdea de a descoperi o rază cât de slabă de lumină. Făcui câţiva paşi, dar totul era întunecat şi gol. Răsuflai mai în voie. Cel puţin atât părea vădit, că nu-mi fusese hărăzită mie soarta cea mai groaznică dintre toate.

Şi atunci, pe când înaintam mereu şi cu băgare de seamă, iată că toate zvonurile nedesluşite asupra grozăviilor din Toledo mi se îmbulziră, cu miile, în amintire. Despre temniţele acestea se spuneau lucruri stranii. Le-am luat totdeauna drept născociri, erau însă prea stranii şi prea groaznice ca să poată fi repetate altfel decât în şoaptă. Eram oare lăsat să mor de foame în

această lume subpământeană a întunericului? Sau ce altă soartă, poate mai cumplită, mă aştepta? Cunoşteam mult prea bine felul de a fi al judecătorilor mei ca să mă mai pot îndoi că urmarea va fi numai moartea, şi o moarte de o grozăvie cu totul neobişnuită. Felul şi ceasul acestei morţi erau singurul lucru care mă îngrijora şi mă frământa.

În sfârşit, mâinile mele întinse dădură peste ceva tare. Era un zid foarte neted, lipicios şi rece, care părea făcut din blocuri de piatră. Mă ţinui de el, umblând cu toată grija şi neîncrederea pe care mi-o inspiraseră unele vechi istorisiri. Totuşi, această încercare nu-mi îngăduia câtuşi de puţin să aflu mărimea temniţei mele, fiindcă aş fi putut să-i dau ocol şi să mă întorc la punctul de plecare fără să-mi dau seama, atât de neted şi de uniform era zidul. De aceea, am căutat cuţitul pe care-l aveam în buzunar când am fost dus în faţa camerei inchizitoriale; dar nu mai era acolo; hainele îmi fuseseră înlocuite cu un halat de şiac grosolan. Mă gândisem să înfig tăişul în vreo crăpătură cât de mică a zidăriei ca să-mi pot da seama de unde am plecat; nu era cine ştie ce greutate, cu toate că pentru mintea mea învălmăşită părea la început ceva de neînvins. Am sfâşiat o bucată din tivul halatului şi am întins-o pe jos, în toată lungimea ei, perpendicular pe zid. Mergând pe dibuite în jurul tainiţei, nu se putea să nu dau peste peticul acesta la capătul ocolului. Aşa, cel puţin, aveam de gând. Dar nu ţinusem seama de mărimea temniţei, nici de propria mea slăbiciune. Am înaintat şovăind câtva timp, până m-am împiedicat şi am căzut. Sleit de oboseală, am rămas locului şi, cum zăceam acolo, curând m-a furat somnul.

La deşteptare, întinzând braţul, am găsit lângă mine o pâine şi un ulcior cu apă. Eram prea istovit ca să mă pot gândi asupra acestui lucru, dar am mâncat şi am băut cu nesaţ. Puţin după aceea, am luat-o iarăşi în jurul tainiţei mele şi, cu mare trudă, am ajuns în sfârşit la bucata de şiac. Până în clipa căderii numărasem cincizeci şi doi de paşi şi, pornind din nou, am mai numărat patruzeci şi opt de paşi până am ajuns la peticul de lină. Erau deci, în total, o sută de paşi; şi, socotind doi paşi de fiecare iard, am presupus că temniţa trebuie să aibă cincizeci de iarzi de jur-împrejur. Dădusem, totuşi, peste multe unghere în zid, şi de aceea nu puteam ghici forma cavoului, căci nu mă puteam împiedica să cred că e vorba de un cavou.

Nu urmăream mare lucru în cercetările mele şi mai ales nu puneam în ele nici o nădejde. Totuşi, o curiozitate nelămurită mă îndemna să continui. Despărţindu-mă de perete, mă hotărâi s-o iau de-a curmezişul încăperii. La început am înaintat cu multă băgare de seamă, fiindcă podeaua, deşi părea făcută din ceva tare, era cleioasă şi nesigură. In cele din urmă am prins totuşi curaj şi am mers fără şovăire şi voiniceşte înainte, străduindu-mă să ţin o linie cât mai dreaptă cu putinţă. Înaintasem vreo zece-doisprezece paşi în felul acesta, când rămăşiţa tivului sfâşiat al halatului mi se încurcă în picioare. Călcai pe el şi mă prăbuşii deodată cu faţa în jos.

În tulburarea pe care mi-o pricinuise căderea, nu mi-am dat seama de o împrejurare întrucâtva surprinzătoare, care, totuşi, după câteva clipe, pe când zăceam încă la pământ, îmi atrase atenţia. Şi anume: stăteam cu bărbia sprijinită de podeaua temniţei, pe când buzele şi partea de sus a capului, cu toate că păreau mai jos decât bărbia, nu se atingeau de nimic. Totodată, fruntea îmi fu parcă scăldată în aburi lipicioşi şi un miros caracteristic de ciuperci putrede îmi pătrunse în nări. Am întins braţul şi m-am înfiorat simţind că am căzut chiar pe marginea unui puţ rotund, a cărui suprafaţă desigur n-aveam încă mijloace să o măsor. Scormonind în zidărie, chiar mai jos de ghizdurile fântânii, izbutii să desprind o bucăţică şi o lăsai să cadă în abis. Vreme de câteva clipe am urmărit-o cu auzul, cum răsuna izbindu-se de laturile puţului în prăbuşirea ei. Într-un târziu, un plescăit de apă, însoţit de ecouri prelungi, mă înfiora. În aceeaşi clipă, chiar deasupra capului, se auzi un sunet, ca şi cum o uşă s-ar fi deschis şi închis în grabă, pe când o plăpândă rază de lumină străbătu deodată întunericul şi se stinse tot atât de repede.

Mi-am dat limpede seama de osânda ce-mi fusese pregătită şi m-am bucurat în sinea mea de întâmplarea binevenită prin care am fost mântuit. Încă un pas dacă mai făceam, înainte de cădere, şi lumea nu mă mai vedea. Iar moartea pe care o evitasem era tocmai dintre acelea ce le socotisem nişte născociri fără de temei în poveştile despre Inchiziţie. Victimele tiraniei ei n-aveau alt sfârşit de ales decât sau o moarte în cele mai groaznice chinuri trupeşti sau o moarte în cele mai crunte dureri sufleteşti. Mie mi se hărăzise aceasta din urmă. Nervii îmi erau atât de zdruncinaţi de îndelungata mea suferinţă, îneât

sunetul propriului meu glas mă făcu să tresar şi ajunsesem în toate privinţele făptura cea mai potrivită pentru felul de tortură ce mă aştepta.

Tremurând din tot trupul, m-am întors pe dibuite până la perete şi acolo am hotărât că e mai bine să pier decât să înfrunt grozăvia altor puţuri adânci pe care închipuirea mea le şi vedea semănate ici şi colo în cuprinsul temniţei. Într-o altă stare sufletească, aş fi avut curajul să pun capăt suferinţelor mele aruncându-mă într-unul din aceste abisuri; dar acum eram cel din urmă dintre mişei. Şi nu puteam uita cele citite cu privire la aceste puţuri, şi anume: nu se potrivea cu planurile mult prea groaznice ale judecătorilor ca viaţa să fie curmată dintr-o dată.

Frământările minţii mă ţinură treaz câteva ceasuri; dar, într-un târziu, adormii din nou. La deşteptare, am găsit lângă mine, ca şi mai înainte, o pâine şi un ulcior cu apă. Mă chinuia o sete cumplită şi am golit vasul pe nerăsuflate. Pesemne că puseseră ceva în apă, fiindcă de îndată ce am băut, m-a copleşit o piroteală de neînvins. Am căzut într-un somn adânc, un somn la fel cu moartea. Câtă vreme a ţinut, desigur că nu pot şti; dar când iarăşi deschisei ochii, puteam zări lucrurile din jurul meu. O lumină tulbure, ca de pucioasă, al cărei izvor nu-l putui descoperi din capul locului, îmi îngăduia să văd înfăţişarea şi întinderea temniţei mele.

Mă înşelasem cu totul în privinţa mărimii. Întregul ocol al zidurilor nu trecea de douăzeci şi cinci de iarzi. Vreme de câteva clipe faptul acesta trezi în mine o lume de gânduri deşarte şi tulburătoare — deşarte, într-adevăr! — căci în groaznicele împrejurări în care mă aflam, ce putea fi oare mai lipsit de însemnătate decât aceste biete dimensiuni ale temniţei mele? Sufletul meu însă găsea un ciudat interes în aceste nimicuri şi mă frământam, încercând să descopăr greşeala ce o săvârşisem în măsurătoare. Adevărul, în sfârşit, ieşi fulgerător la iveală. În cea dintâi încercare a mea de a recunoaşte locurile am numărat cincizeci şi doi de paşi până în clipa când am căzut; trebuie să fi fost atunci la un pas sau doi de peticul de şiac; de fapt, aproape că isprăvisem cu înconjurul cavoului. Pe urmă am adormit, şi când m-am trezit, se vede că m-am întors la loc; am presupus astfel că circuitul ar fi. aproape de două ori mai mare decât este în realitate. Fiind cu mintea tulbure, nu am putut băga de seamă că pornisem să dau ocol cu zidul în stânga şi că-l sfârşisem cu

zidul la dreapta mea.

Mă înşelasem de asemenea în ce priveşte forma încăperii. Umblând pe dibuite, întâlnisem mai multe colţuri, şi am dedus că trebuie să fie de o formă foarte neregulată, atât e de mare puterea întunericului asupra cuiva care se trezeşte din letargie sau din somn! Nu erau alte unghiuri decât acelea ale unor mici scobituri, sau firide, la distanţe egale. Forma temniţei, în totul, era pătrată. Ceea ce luasem eu drept zidărie se arătau acum a fi nişte plăci uriaşe de fier, sau de alt metal, ale căror lipituri şi îmbinări alcătuiau adânciturile. Întreaga suprafaţă a acestei căptuşeli metalice era zugrăvită grosolan cu toate născocirile respingătoare şi hâde pe care le-au scornit superstiţia macabră a călugărilor. Chipuri diavoleşti cu înfăţişare ameninţătoare, cu schelete şi alte imagini cu adevărat înfiorătoare se întindeau pretutindeni, sluţind pereţii. Am băgat de seamă că aceste grozăvii erau desenate destul de apăsat, pe când culorile păreau şterse şi ofilite ca din pricina aerului umed. Tot acum am văzut că şi pardoseala era de piatră. La mijloc se deschidea puţul rotund din gaura căruia scăpasem; dar era singurul în toată temniţa.

Toate acestea le-am văzut nelămurit şi cu multă caznă, fiindcă în timpul somnului se petrecuse o mare schimbare. Acum zăceam lungit pe spate, pe un fel de cadru scund de lemn. Eram legat zdravăn de el cu o fâşie lungă care aducea cu o chingă. Era petrecută de mai multe ori peste trupul şi mădularele mele, lăsându-mi slobod doar capul şi mâna stângă, atât cât să pot ajunge singur şi cu mare caznă la mâncarea pusă într-o strachină de lut, care se afla lângă mine pe podea. Spre marea mea groază, văzui că mi se luase ulciorul. Spun „spre marea mea groază", fiindcă eram chinuit de o sete cumplită. Se pare că cei care mă prigoneau urmăriseră să-mi înteţească setea cât mai mult, căci mâncarea era cu carne şi bine piperată.

Uitându-mă în sus, am cercetat tavanul închisorii mele. Era înalt de vreo treizeci, patruzeci de picioare, şi construcţia semăna mult cu a pereţilor înconjurători. Într-una din despărţiturile lui, un chip foarte ciudat îmi atrase întreaga luare-aminte. Era o figură a Timpului, zugrăvită aşa cum e înfăţişată de obicei, afară doar că în loc de coasă ţinea ceva care, la prima aruncătură de ochi, mi se păru imaginea pictată a unui uriaş pendul, aşa cum se vede în ornicele vechi. Era totuşi ceva în

aspectul acestei maşinării care m-a îndemnat să o scrutez mai cu de amănuntul. Cum priveam ţintă în sus la ea (fiindcă se afla chiar deasupra mea), mi s-a năzărit că o văd mişcându-se. O clipă mai târziu, această părere s-a adeverit. Avea o bătaie scurtă şi, de bună seamă, înceată. M-am uitat la ea câteva minute, mai mult uimit decât înfricoşat, în cele din urmă, obosit de urmărirea mişcării ei monotone, mi-am întors privirile la celelalte lucruri din tainiţă.

Un zgomot uşor mi-a atras atenţia şi, uitându-mă spre podea, văzui câţiva şobolani uriaşi străbătând-o. Ieşiseră din puţul pe care-l puteam zări la dreapta mea. Chiar pe când îi priveam, se căţărară în grabă, în cete întregi, cu ochi hulpavi, atraşi de mirosul cărnii. Mi-au trebuit multă caznă şi băgare de seamă ca să-i alung.

Trecuse o jumătate de oră, sau poate chiar o oră (fiindcă nu-mi putea da seama prea bine de trecerea timpului), până mi-am aţintit din nou ochii în sus. Ceea ce am văzut atunci m-a mirat şi m-a uluit. Mărimea oscilaţiei pendulului crescuse cu aproape un iard. Ca o urmare firească, viteza era de asemenea cu mult mai mare. Dar ceea ce mă tulbura mai mult decât orice era impresia că se coborâse în chip vădit. Mi-am dat seama acum — e de prisos să mai spun cu câtă groază în suflet — că marginea lui de jos era alcătuită dintr-un corn de oţel sclipitor, lung de aproape un picior de la un capăt la celălalt; colţurile lui erau îndreptate în sus şi se vedea bine că marginea de jos era ascuţită ca un brici: un fel de brici masiv şi greu, care se lăţea şi se îngroşa de la tăiş în sus. Era atârnat de o vergea groasă de aramă şi întregul pendul şuiera legănându-se în văzduh.

Nu mă mai puteam îndoi de soarta ce-mi fusese pregătită, de iscusinţa în materie de tortură a călugărilor. Iscoadele Inchiziţiei aflaseră că descoperisem puţul — puţul acela, ale cărui grozăvii fuseseră hărăzite unui eretic atât de înrăit ca mine, puţul, această închipuire a iadului şi despre care zvonurile spuneau că e Ultima Thule a pedepselor născocite de ei. Fusesem ferit de a mă prăvăli în puţ mulţumită unui accident cum nu se poate mai simplu şi ştiam că surprinderea pricinuită de căderea pe neaşteptate în capcana chinurilor alcătuieşte o bună parte din tot grotescul acestei morţi în temniţă. De vreme ce scăpasem de prăbuşire, planul lor diavolesc nu mai putea urmări să mă rostogolească în abis. Aşadar (în lipsa oricărei

alternative), mă aştepta un alt sfârşit mai blând. Mai blând! Am şi zâmbit, cuprins de groază — un zâmbet slab — când m-am gândit cum folosesc atare vorbă.

La ce bun să mai povestesc acele ceasuri lungi, nesfârşit de lungi, pline de o groază mai cumplită decât moartea, în cursul cărora număram oscilaţiile şuierătoare ale tăişului de oţel.

Încet, încet, abia simţit, se lăsa în jos, tot mai jos, tot mai jos, într-o pogorâre de care-mi dădeam seama numai la intervale ce mi se păreau veacuri. Au trecut zile întregi, au trecut multe zile poate, până ce ajunse să se legene asupră-mi atât de aproape, încât să-mi facă vânt cu tăioasa lui suflare. Izul oţelului ascuţit îmi pătrundea în nări cu de-a sila. Mă rugam întruna, mă rugam cerului, obosindu-l cu atâtea rugi, să-l facă să coboare mai repede. Îmi pierdui cu desăvârşire minţile şi mă căznii din răsputeri să mă avânt în sus, în bătaia cumplitului hanger. Şi apoi cădeam deodată într-un fel de nepăsare şi zăceam, zâmbind luminoasei morţi ca un copil în faţa unei jucării minunate.

Am mai trecut încă o dată printr-un asemenea răgaz de absolută nesimţire. A fost de scurtă durată; fiindcă, venindu-mi iarăşi în fire, am băgat de seamă că pendulul nu mai coborâse în chip vădit. Dar se poate să fi fost lung răstimpul; că mai erau — pe cât ştiam — şi nişte demoni care prinseseră de veste că am leşinat şi care puteau opri după voie bătaia pendulului. Când m-am trezit din nou, m-am simţit, vai, nespus de bolnav şi de istovit, ca şi cum aş fi răbdat de foame multă vreme. Până şi printre chinurile acestei clipe, firea omenească îşi cerea hrana. Cu o sforţare dureroasă, am întins braţul stâng, atât cât îmi îngăduiau legăturile, şi am apucat bietele rămăşiţe pe care mi le lăsaseră şobolanii. Ducându-mi o bucăţică la gură, mi-a fulgerat prin minte un gând nelămurit de bucurie, de nădejde. Şi totuşi cum mai putea fi vorba de nădejde pentru unul ca mine? Era, precum am spus, un gând pe jumătate închegat, cum i se întâmplă omului adeseori, unul dintre acele gânduri care nu se întregesc niciodată. Am simţit că era de bucurie, de speranţă; dar am simţit de asemenea că pierise dintru început. M-am străduit în zadar să-l desăvârşesc, să-l recapăt. Suferinţele îndelungate îmi nimiciseră aproape toate puterile obişnuite ale minţii. Eram un imbecil, un idiot.

Oscilaţia pendulului făcea unghi drept cu trupul meu întins.

Am văzut cornul lui aşezat în aşa fel încât să treacă prin regiunea inimii. Are să-mi sfâşie niţel şiacul halatului, are să se întoarcă, iar şi iar, să-şi recapete mişcarea. Oricât i-ar fi de mare oscilaţia (cam de vreo treizeci de picioare şi mai bine), precum şi forţa şuierătoare a pogorârii — care ar fi de ajuns ca să despice până şi aceşti pereţi de fier — el, totuşi, timp de câteva minute n-avea să facă altceva decât să-mi sfâşie halatul. M-am oprit la gândul acesta. N-am îndrăznit să trec dincolo de această idee. Am adâncit-o cu atenţie încăpăţânată, ca şi cum, înfăţişând-o astfel, aş fi putut opri pe loc coborârea tăişului de oţel. M-am silit să-mi îndrept gândul înspre sunetul pe care-l va face tăişul când va trece prin veşmântul meu, înspre acea anumită senzaţie, ascuţită şi pătrunzătoare, pe care o produce asupra nervilor o stofă când e zgâriată. Am frământat în minte toate aceste nimicuri, până ce mi s-au strepezit dinţii.

Se lăsa în jos, tot mai jos, fără preget. Găseam o plăcere sălbatică să măsor şi să compar iuţeala lui de legănare cu cea de coborâre. Spre dreapta... spre stânga... departe... mai departe... cu ţipătul unui duh blestemat!... cu pasul tiptil al tigrului... drept spre inima mea! Râdeam şi urlam rând pe rând, după cum mă stăpânea un gând sau altul.

Mai jos, fără greş, şi fără înduplecare, tot mai jos! Vâjâia la trei degete de pieptul meu! M-am străduit din răsputeri, cu turbare, să-mi desfac braţul stâng. Era liber numai până la cot. Puteam să mişc mâna, cu multă caznă, de la talerul de lângă mine până la gură, dar mai departe, nu. Dacă aş fi izbutit să rup legăturile mai sus de cot, aş fi putut apuca pendulul şi încerca să-l opresc. Era ca şi cum aş fi încercat să opresc o avalanşă!

Mai jos, tot mai jos, neîncetat, neînduplecat. Gâfâiam şi mă zbuciumam la fiece vibraţie. Mă ghemuiam, zvârcolindu-mă, la fiece legănare, îi urmăream cu privirea mişcările — când în sus, când în jos — cu nerăbdarea celei mai neînchipuite deznădejdi; apoi ochii mi se închideau spasmodic la coborâre, deşi moartea ar fi fost o uşurare cum nu se poate spune. Dar tremuram din tot trupul la gândul că o mişcare abia simţită a maşinăriei ar putea să repeadă această secure ascuţită şi scânteietoare în pieptul meu. Nădejdea era cea care-mi făcea nervii să se încordeze şi să mi se strângă tot trupul. Era nădejde — nădejdea care biruie chiar şi pe eşafod şi care le şopteşte osândiţilor la moarte până şi în temniţele Inchiziţiei.

Văzui că după zece, douăsprezece oscilaţii, oţelul are să vină în atingere cu halatul. O dată cu această observaţie, toată liniştea pătrunzătoare şi ascuţită a deznădejdii puse pe neaşteptate stăpânire pe mintea mea. Pentru întâia oară după atâtea ceasuri — după atâtea zile poate —gândeam. Aşadar, îmi veni în minte că fâşia sau chinga care mă înfăşură era dintr-o bucată. Nu eram legat şi cu altă funie. Cea dintâi lovitură a acelui corn asemeni briciului, în orice parte a chingii, are s-o despice, în aşa fel încât am s-o pot desface de pe trupul meu cu mâna stângă. Dar, în cazul acesta, ce groaznică era apropierea tăişului de oţel! Ce primejdie de moarte mă pândea o dată cu cea mai uşoară tresărire! Dar era oare cu putinţă să nu fi prevăzut ciracii gâdelui această eventualitate şi să nu fi luat nici o măsură? Se putea oare ca fâşia să mi se încrucişeze peste piept tocmai în calea pendulului? Temându-mă să nu-mi văd spulberată acea sfioasă şi — după cum părea — ultimă nădejde, mi-am ridicat capul destul de sus ca să-mi pot vedea mai bine pieptul. Chinga îmi înfăşură strâns mădularele şi trupul întreg, afară numai de poteca pe unde avea să treacă tăişul ucigător.

De-abia lăsai capul în jos, pe locul său dintâi, când îmi fulgeră prin minte un gând pe care l-aş descrie mai bine ca fiind jumătatea neformată încă a ideii de scăpare, pomenită mai înainte, şi din care doar o parte îmi plutise nelămurit în minte pe când îmi duceam hrana la buzele arse. Gândul întreg prinsese acum viaţă — sfios, nu prea desluşit, nu prea cuminte, totuşi pe deplin închegat. Am început de îndată, cu înfrigurata energie a deznădejdii, să încerc să-l duc la îndeplinire.

De mai multe ceasuri, peste tot locul din preajma scândurii joase pe care zăceam mişunau în voie şobolanii. Sălbatici, îndrăzneţi şi hulpavi îşi aţinteau asupră-mi ochii lor roşii; parcă n-aşteptau decât să rămân nemişcat ca să facă din mine prada lor. „Cu ce fel de hrană, mă întrebai, au fost obişnuiţi în fântână?!"

În ciuda sforţărilor mele de a-i împiedica, înghiţiseră aproape tot conţinutul talerului, afară de o mică rămăşiţă. Căpătasem deprinderea să-mi legăn mâna, fără încetare, în jurul talerului, dar, cu încetul, această mişcare inconştientă şi neschimbată nu mai avu nici un efect. Adesea, în lăcomia lor, lighioanele îmi înfigeau în degete colţii ascuţiţi. Cu firicelele de carne unsuroasă şi piperată frecai zdravăn chinga, oriunde am

putut ajunge. Apoi, luând mâna de pe podea, rămăsei nemişcat, fără să suflu.

La început, vietăţile acelea nesăţioase au fost uimite şi înspăimântate de această schimbare, de faptul că orice mişcare încetase. Au dat îndărăt îngrozite, multe din ele s-au ascuns în fântână. Dar asta a durat doar o clipă. Nu mă bizuisem degeaba pe lăcomia lor. Văzând că am rămas nemişcat, una sau două dintre cele mai îndrăzneţe se câţărară pe culcuşul de scânduri, adulmecând spre chingă. Parcă a fost semnalul unui iureş de pretutindeni. Din puţul fântânii se năpusteau mereu, cete, cete. Se agăţau de scândură, alergau de-a lungul meu şi năvăleau asupră-mi cu sutele. Mişcarea măsurată a pendulului nu-i tulbura câtuşi de puţin. Ferindu-se de loviturile lui, îşi făcură de lucru cu chinga unsuroasă. Se îmbulzeau, mişunau, grămădindu-se peste mine în muşuroaie tot mai mari. Mi se zvârcoleau pe grumaz, boturile lor reci îmi căutau buzele; eram aproape înăbuşit de apăsarea gloatei lor; o scârbă fără nume pe lumea asta îmi umflă pieptul şi-mi îngheţă, vâscos, inima, încă o clipă, şi simţii că bătălia va lua sfârşit. Îmi dădeam bine seama că legăturile slăbesc. Înţelesei că trebuie să fie şi tăiate în mai multe locuri. Cu o hotărâre supraomenească, stăm neclintit.

Socoteala mea nu dăduse greş, şi nici nu suferisem în zadar. Într-un târziu, am simţit că sunt liber. Chinga atârna în zdrenţe sub mine. Dar iată că bătaia pendulului îmi apăsa pieptul. Îmi sfâşia halatul de şiac. Tăiase şi rufa de dedesubt. Se mai legănă de două ori şi simţii o durere ascuţită în toţi nervii. Sosise însă ceasul mântuirii. La un semn făcut cu mâna, liberatorii mei, îmbulzindu-se zgomotos, o luară la goană.

Cu o mişcare hotărâtă, prevăzătoare, înceată şi piezişă, m-am strecurat afară, lunecând din strânsoarea chingilor, până dincolo de atingerea hangerului. În sfârşit, eram liber, cel puţin deocamdată.

Liberi... dar în gheara Inchiziţiei. De-abia mă ridicasem de pe groaznicul meu pat de lemn şi pusesem piciorul pe pardoseala de piatră, când deodată mişcarea diabolicei maşinării încetă şi o văzui trasă în sus, prin tavan, de o putere nevăzută. A fost o învăţătura de minte care mi-a umplut sufletul de deznădejde. Fără doar şi poate că fiecare gest al meu fusese supravegheat. Liber! De-abia scăpasem de moarte, de chinurile unei anumite agonii, şi eram dat pradă altor chinuri, mai rele

decât moartea! La gândul acesta, mi-am rotit cu înfrigurare ochii peste pereţii de fier care mă înconjurau. În încăpere se petrecea ceva neobişnuit, o anumită schimbare, de care nu mi-am putut da bine seama la început, dar care era vădită. După câteva minute ameţitoare, pline de năluciri şi cutremurări, mi-am chinuit mintea în zadar cu fel de fel de presupuneri fără temei. În răstimpul acela mi-am dat seama pentru întâia oară de izvorul acelei licăriri de pucioasă care lumina tainiţa. Venea dintr-o crăpătură, lată cam de un deget, ce se întindea jur-împrejurul hrubei, la poalele zidurilor, care, din această pricină, arătau ca şi cum ar fi fost cu totul despărţite de podea. Am încercat, dar desigur în zadar, să mă uit prin acea deschizătură.

Tocmai când mă ridicai de jos după ce făcusem încercarea, mi se desluşi deodată în minte misterul schimbării petrecute în încăpere. Băgasem de seamă că, deşi contururile figurilor de pe pereţi erau destul de apăsate, culorile lor păreau totuşi ofilite şi şterse. Aceste culori căpătaseră acum o strălucire orbitoare, o strălucire fără de seamăn, ce se înteţea din clipă în clipă şi dădea zugrăvelilor şi diavoleştilor chipuri o înfăţişare care ar fi zdruncinat şi nervi mai tari decât ai mei. Ochi de demoni, de o sălbatică şi macabră agerime, mă aţinteau, scânteietori, de pretutindeni, de acolo de unde nu puteau fi văzuţi mai înainte, lucind cu lugubra strălucire a unei flăcări pe care nu puteam să mi-o închipui ireală.

Ireală! Chiar pe când stăm şi răsuflăm, îmi pătrunse în nări aburul fierbinte încins. Un miros înecăcios se răspândi în temniţă. O văpaie tot mai aprinsă se înteţea din clipă în clipă în acei ochi fioroşi, pironiţi asupra chinurilor mele. O lumină purpurie şi bogată se revărsa peste sângeroasele grozăvii zugrăvite. Gâfâiam! Abia mai îmi trăgeam răsuflarea. Nu mai încăpea îndoială asupra scopului urmărit de călăii mei... oh! cei mai neînduplecaţi dintre călăi... oh! cei mai demonici dintre oameni! M-am tras din faţa metalului arzător înspre mijlocul hrubei... Pe lângă teama de nimicire prin foc ce mă ameninţa, gândul la răcoarea din fântână mi se revărsa în suflet ca un balsam. M-am repezit până la marginea ei dătătoare de moarte, mi-am holbat ochii spre fund. Strălucirea tavanului învăpăiat o lumina până în adâncurile cele mai tainice. Timp de o clipă, totuşi, o clipă de groază, mintea mea n-a vrut să dea crezare înţelesului celor ce am văzut. Dar într-un sfârşit el şi-a tăiat

drum prin sufletul meu cu de-a sila, arzând ca un foc în mintea mea cutremurată. Oh! De-aş avea glas să vorbesc! Oh! Ce grozăvie! Oh! Mai bine orice altă grozăvie, numai asta nu! Cu un răcnet, mă repezii departe de marginea puţului, îmi îngropai faţa în palme şi izbucnii într-un plâns amar.

Căldura creştea cu repeziciune, şi încă o dată privii în sus, tremurând ca scuturat de friguri. Se făcuse în hrubă încă o schimbare, dar de astă dată o vădită schimbare în formă. Ca şi mai înainte, m-am străduit zadarnic la început să-mi dau seama sau să înţeleg ce se petrece. Dar n-am fost lăsat multă vreme în îndoială. Pentru că îi scăpasem de două ori din gheară, răzbunarea Inchiziţiei se grăbea cât putea şi nu mai era de glumit cu regele tuturor spaimelor. Încăperea fusese pătrată. Văzui că două dintre unghiurile ei de fier erau acum ascuţite, şi, prin urmare, celelalte două, obtuze. Cumplita deosebire dintre ele creştea repede, cu un fel de vaiet surd şi plângător. Într-o clipă, încăperea îşi schimbase înfăţişarea, căpătând forma unui romb. Dar prefacerea nu se opri aici; nici nu nădăjduiam, nici nu doream să se oprească. Mi-aş fi lipit de piept zidurile înroşite, ca un veşmânt de veşnică pace.

„Moarte, am strigat eu, orice fel de moarte, dar nu în puţ!" Ce nebunie! Nu eram oare ţinut să ştiu că numai şi numai în puţ trebuia să mă împingă fierul cela încins? Puteam eu oare să înfrunt ogoarea lui arzătoare? Şi chiar de-aş fi putut, cum să mă împotrivesc apăsării lui? Iar acum rombul se alungea mereu, tot mereu, cu o iuţeală care nu-mi mai lăsa răgaz pentru gândire. Centrul acestuia şi, fireşte, lăţimea lui cea mai mare veneau tocmai deasupra abisului larg deschis, am sărit înapoi, dar pereţii în închidere mă împingeau înainte, fără putinţă de împotrivire. În cele din urmă, pentru trupul meu chinuit şi plin de arsuri nu mai rămase loc pe pardoseala temniţei nici cât să pun piciorul. Nu mai luptam, dar chinurile sufletului meu izbucniră într-un ultim urlet lung şi puternic, de deznădejde. Simţii că mă clatin pe marginea puţului şi-mi întorsei privirea...

Deodată, o larmă asurzitoare de glasuri omeneşti! O izbucnire puternică de trâmbiţe nenumărate. Un vuiet sălbatic, de mii şi mii de tunete. Zidurile de foc se dădură repede înapoi. O mână întinsă mă apucă de braţ în clipa când mă prăbuşeam, leşinat, în abis. Era a generalului Lasalle. Oştirea franceză intrase în Toledo. Inchiziţia încăpuse pe mâinile duşmanilor săi.